

Kommittédirektiv

Ett mer ändamålsenligt och effektivt studiemedelssystem

Beslut vid regeringssammanträde den 21 juli 2026

Sammanfattning

En särskild utredare ska se över studiemedelssystemet i syfte att säkerställa att systemet är effektivt och ändamålsenligt och bidrar till en ökad genomströmning i högre utbildning.

Utredaren ska bl.a.

- bedöma om dagens studiemedelssystem är ändamålsenligt utformat i förhållande till målen för studiestödet,
- bedöma om dagens studiemedelssystem ger tillräckliga incitament för individer och grupper att studera och vid behov föreslå förändringar,
- analysera och vid behov lämna förslag på förändringar som gör att studiemedelssystemet är mer anpassat för att följa med i förändringar av utbildningssystemet och vad gäller arbetsmarknadens behov,
- undersöka om dagens studiemedelssystem bidrar till en god genomströmning i högre utbildning och en snabb etablering på arbetsmarknaden, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Förändringar i omställningsstudiestödet ingår inte i den aktuella översynen. Uppdraget ska redovisas senast den 29 oktober 2027.

Dagens studiemedelssystem och behovet av en översyn

Studiemedel, som är en form av studiestöd, kan lämnas till studerande om vissa grundvillkor är uppfyllda enligt studiestödslagen (1999:1395) och studiestödsförordningen (2000:655). Det är Centrala studiestödsnämnden (CSN) som har till uppgift att administrera studiestödet.

Studiemedel består av en bidragsdel och en lånedel och får lämnas till studerande på eftergymnasial nivå och till vuxna studerande på grundskolenivå och gymnasial nivå. Studiemedlens totalbelopp, summan av studiebidrag och studielån, är lika för alla studerande och en uppräknings av beloppen görs årligen baserad på prisbasbeloppet. Totalbeloppet varierar med studiernas omfattning och kan lämnas på hel- eller deltid. Det finns två nivåer på bidraget, en generell och en högre bidragsnivå.

Målen för studiestödet är att det ska verka rekryterande för kvinnor och män oavsett bakgrund och bidra till ett högt deltagande i utbildning. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tid, dvs. att det ska vara långsiktigt hållbart och att principen om att studielånet ska betalas tillbaka fullt ut ska vara rådande.

En viktig förutsättning för att studiemedelssystemet ska utvecklas för att möta framtida behov är ett effektivt och ändamålsenligt system. Studiemedelssystemet bidrar till att samhället får tillgång till utbildade medborgare som kan vara med och bidra genom bättre kompetens och ökade skatteintäkter. Dagens studiemedelssystem är i stort sett välfungerande och bidrar till ett högt deltagande i utbildning. Under de senaste 20 åren har deltagandet i högre utbildning ökat och därigenom också studiemedelsanvändningen. År 2003 studerade cirka 300 000 personer med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige. Under 2025 hade antalet studerande ökat till cirka 400 000 personer, vilket är en ökning med närmare 100 000 personer på drygt två decennier. Detta medför nya utmaningar för systemet och det kan därför finnas behov av förändringar i vissa delar av systemet. Eftersom de statliga resurserna är begränsade kan sådana förändringar innebära att vissa avvägningar behöver göras mellan olika behov när det gäller var de statliga resurserna gör mest nytta, dvs. bidrar till en god effekt på samhällsekonomin över tid.

Studiemedelssystemet behöver vara följsamt mot dagens och framtidens utbildningssystem och arbetsmarknadens behov och kunna bidra till effektiv

rekrytering till studier som till exempel ger incitament för individer att studera på olika utbildningsnivåer och olika utbildningsinriktningar. Studiemedelssystemet bör fortsatt uppmuntra till effektiva studier genom att den studerande väljer utbildningar som leder till snabbare etablering på arbetsmarknaden. För att uppnå ett långsiktigt enkelt system bör en av utgångspunkterna i arbetet med uppdraget vara att förslagen ska syfta till regelförenklingar inom studiemedelssystemet som kan göra administrationen av stödet effektivare. Dessutom är det viktigt att utbetalningarna från studiemedelssystemet är korrekta för att tilliten till välfärdssystemet ska kunna upprätthållas. Därför bör regelverket utformas på ett sådant sätt att riskerna för felaktiga utbetalningar och bidragsbrott minimeras.

Uppdraget att föreslå ett mer effektivt studiemedelssystem

Studiemedelssystemet ska vara ändamålsenligt utformat genom att rekrytera till studier och bidra till ett högt deltagande i utbildning

Ett av målen för nuvarande studiemedelssystem är att det ska rekrytera till studier, dvs. få personer att studera som annars inte hade valt att göra det, och bidra till ett högt deltagande i utbildning. Studiemedelssystemet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tid, vilket innebär att systemet ska vara hållbart både ur ett samhällsekonomiskt perspektiv och ur den enskildes perspektiv. För såväl individen som väljer att studera med studiemedel som samhället är det viktigt att studierna kan slutföras och att det efter avslutad utbildning finns möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden.

Eftersom staten satsar omfattande resurser på studiemedelssystemet behöver det säkerställas att de rekryterande inslagen i systemet är så effektiva och ändamålsenliga som möjligt samtidigt som systemet inte är onödigt kostsamt. Det finns därför skäl att se över hur studiemedlens bidragsdel och lånedel påverkar rekryteringen till studier och hur förhållandet dem emellan ska vara. Dessutom finns det skäl att se över om studiemedelssystemet ger tillräckliga incitament för individer och grupper att studera. Eventuella förändringar bör dock ta hänsyn till de studerandes ekonomiska trygghet och individens skuldsättning.

Undersökningar visar att de ekonomiska överväganden som påverkar enskilda individers studieval ofta är förhållandevis kortsiktiga. Direkta subventioner, såsom bidrag, har exempelvis större påverkan på rekryteringen till studier än ett förmånligt och subventionerat lånesystem även om ett subventionerat lån i

längden kan vara mer ekonomiskt fördelaktigt för individen. Det finns därför skäl att se över om andra statliga subventioner, t.ex. i form av nedsatt ränta avseende studielånen, men även annan kompensation inom studiemedlen, bidrar till att rekrytera till studier eller om det finns andra, effektivare sätt, för att uppnå målen för studiemedelssystemet.

För att studiemedlen fortsatt ska rekrytera till studier bör de studerande ha möjlighet att täcka rimliga levnadsomkostnader med studiemedel under sin studietid. Vissa grupper kan dock ha svårt att täcka sina levnadskostnader med dagens studiemedelnivå, det gäller t.ex. studerande med barn och utlandsstuderande. Det gäller t.ex. också studerande till lärare eller sjuksköterska som gör verksamhetsförlagd utbildning (VFU) på annan ort än hemorten. För att möta behoven hos dessa grupper har det införts ett tilläggsbidrag för studerande med barn, ett tillägglån för vissa studerande som tidigare haft arbetsinkomster och merkostnadslån för utlandsstudier och studier på annan ort. Nivåerna på studiemedlen liksom övriga stödformer inom studiemedelssystemet har också ändrats vid flera olika tillfällen under åren utan att det har gjorts någon samlad översyn. Det finns därför skäl att se över om studiemedlens totalbelopp, liksom tilläggsbidrag, tillägglån och merkostnadslån är ändamålsenligt utformade utifrån syftet att rekrytera till studier.

För att rekrytera grupper som är i särskilt behov av utbildning infördes 2001 en möjlighet att genom det högre bidraget få en större andel av studiemedlen i form av bidrag. Det högre bidraget skulle i första hand ges till dem som saknar grundskolekompetens och i andra hand till dem som saknar gymnasiekompetens. Sedan dess har målgruppen för det högre bidraget utökats vid ett flertal tillfällen utan att det har gjorts någon samlad översyn av om bidraget uppnår sitt syfte. En möjlighet att få det högre bidraget har t.ex. införts för vissa arbetslösa ungdomar i åldrarna 20–24 år och för studerande på kompletterande pedagogisk utbildning som leder till grundlärar- eller ämneslärarexamen. För att kunna avgöra om det högre bidraget är effektivt behöver antalet tillkommande studerande sättas i relation till kostnaderna för bidraget. Eftersom statens resurser är begränsade behöver det också göras en avvägning mellan vilka grupper som är särskilt viktiga att rekrytera till studier. Det finns därmed ett behov av att se över om det högre bidraget är ett effektivt och ändamålsenligt verktyg för att rekrytera vissa grupper till studier.

Eftersom det över tid har skett förändringar bl.a. inom studiemedelssystemet finns det även skäl att se över om den enskilde till exempel kan vara berättigad till stöd från studiemedelssystemet samtidigt som stöd kan lämnas från andra politikområden för samma ändamål. Ett sådant exempel skulle kunna vara tilläggsbidraget som infördes 2006 (prop. 2004/05:111) inom studiemedlet och som lämnas till studerande med barn.

Med hänsyn till den stora påverkan som studiestödssystemet har för den enskildes försörjning är det viktigt att samhället vid extraordinära händelser i fredstid, vid krigsfara och i krig, så långt som möjligt kan fortsätta betala ut studiestöd. Det finns redan i dag bestämmelser i studiestödslagen som bl.a. innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om rätt till studiehjälp och studiemedel vid ledighet vid extraordinära händelser i fredstid. Det kan dock uppstå situationer som kräver större skyndsamhet än så och ett omedelbart agerande. Det finns därför behov av att se över om bestämmelserna behöver anpassas utifrån andra tänkbara situationer. Det finns också anledning att se över studiestödsförfattningarna i syfte att införa bestämmelser om studiestöd i krigsfara och krig.

Utredaren ska därför

- bedöma om dagens studiemedelssystem är ändamålsenligt utformat i förhållande till målen för studiestödet,
- analysera hur studiemedlens bidragsdel och lånedel påverkar den rekryterande effekten och om det finns behov föreslå en mer ändamålsenlig balans mellan bidragsdelen och lånedelen,
- analysera hur rekryteringen till studier påverkas av andra statliga subventioner, t.ex. i form av den nedsatta räntan på studielån, och annan kompensation inom studiemedlen och vid behov föreslå justeringar,
- bedöma om dagens studiemedelssystem ger tillräckliga incitament för individer och grupper att studera och vid behov föreslå förändringar,
- analysera om dagens utformning av studiemedelssystemet med en generell och en högre bidragsnivå är den mest ändamålsenliga för att rekrytera vissa grupper till studier och vid behov föreslå hur ett regelverk som främjar rekryteringen på ett effektivt sätt kan se ut,
- ta ställning till om gränsdragningen mellan studiemedelssystemet och andra stödformer inom den ekonomiska familjepolitiken behöver

förtydligas och vid behov föreslå förändringar av studiemedelssystemet så att systemen kan samverka på ett optimalt sätt,

- analysera om regelverket är ändamålsenligt utformat för att hantera situationer vid extraordinära händelser i fredstid, vid krigsfara och krig samt vid behov föreslå regeländringar, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Studiemedelssystemet ska vara anpassat för att följa med i förändringar av utbildningssystemet och vad gäller arbetsmarknadens behov

Arbetsmarknaden är föränderlig och ställer nya krav på kompetenser och tillgång till livslångt lärande för att människor ska kunna möta arbetsmarknadens behov. Det påverkar också utbildningsutbudet. Under 2008 inrättades t.ex. en ny yrkeshögskola och utbildningsutbudet styrs allt oftare mot mer flexibla och korta utbildningar i syfte att kunna ställa om på arbetsmarknaden. Det är därför viktigt att studiemedelssystemet är anpassat för att följa med i denna utveckling. Utbildning av hög kvalitet är central för att individen ska kunna utveckla sin kompetens och etablera sig på arbetsmarknaden. Studiemedelssystemet bidrar till Sveriges kompetensförsörjning och det är viktigt att systemet främjar effektiva studier för att på så sätt bidra till en snabbare etablering på arbetsmarknaden.

Sedan 2023 finns ett omställningsstudiestöd för studier i omställnings- och vidareutbildningssyfte. Det fyller en viktig funktion då det syftar till att stärka den studerandes ställning utifrån arbetsmarknadens behov. Inom omställningsstudiestödet är det, till skillnad från inom studiemedelssystemet, möjligt att få ekonomiskt stöd för studier som bedrivs i lägre omfattning än 50 procent av heltid. Det är också möjligt att få omställningsstudiestöd för utbildningar som omfattar så lite som en veckas heltidsstudier. Inom studiemedelssystemet måste studierna pågå under en sammanhängande tid om minst tre veckor för att ge rätt till studiemedel. Studiemedelssystemet är en viktig del av utbildningspolitiken och det ska bidra till ett högt deltagande i utbildning. Likt omställningsstudiestödet behöver även studiemedelssystemet vara anpassat för att följa med i förändringar av utbildningssystemet och vad gäller arbetsmarknadens behov. Även om studiemedelssystemet riktar sig till en betydligt bredare målgrupp än omställningsstudiestödet, och därför inte nödvändigtvis bör vara lika flexibelt som omställningsstudiestödet, finns det skäl att se över hur studiemedelssystemet kan göras mer flexibelt.

Införandet av omställningsstudiestödet har också påverkat studiemedelssystemet. Till exempel har kostnaderna för studiemedel minskat när studerande i stället kan få omställningsstudiestöd (Erfarenheter av omställningsstudiestöd – slutredovisning av ett regeringsuppdrag, rapport CSN 2025:1). Eftersom omställningsstudiestödet i vissa avseenden riktar sig till samma målgrupper av studerande kan det även få andra effekter på studiemedelssystemet. För att studiestödssystemet ska vara så effektivt som möjligt finns det därför skäl att se över om studiemedelssystemet behöver anpassas utifrån eventuella överlappningar mellan de två systemen.

När det gäller arbetsmarknadens behov av kompetensförsörjning har samhället och näringslivet ofta svårt att hitta arbetskraft med rätt kompetens. Inom vissa yrken är bristen så stor att det riskerar att motverka kompetensförsörjningen i ett större perspektiv. Ett av målen för nuvarande studiemedelssystem är att rekrytera till studier, dvs. rekrytera dem som annars inte hade valt att studera. Studiemedelssystemet kan därför anpassas för att rekrytera individer till studier inom särskilda yrken eller ämnen, t.ex. till yrkesområden där det råder en särskilt stor efterfrågan på arbetskraft. Inom dagens system finns t.ex. en möjlighet till den högre bidragsnivån för studerande på kompletterande pedagogisk utbildning för att bli lärare. Eftersom arbetsmarknadens behov förändras över tid är det dock svårt att förutse vilka yrken som kan eller bör vara prioriterade. Det finns därför ett behov av att se över om studiemedelssystemet är ett effektivt och ändamålsenligt verktyg för att få fler personer till bristyrkesutbildningar.

Det är viktigt att studiemedelssystemet bidrar till en god genomströmning, dvs. att studier genomförs så snabbt och effektivt som möjligt. För att säkerställa detta finns bl.a. bestämmelser om en längsta tid som studiemedel får lämnas för. Dessa regler får däremot inte medföra att det blir svårt för studerande som läser en längre utbildning att finansiera hela sin utbildning med studiemedel. Studiemedelssystemet behöver därför kunna följa med i förändringar av utbildningssystemet.

Den nya läkarutbildningen som startade hösten 2021 omfattar sex års heltidsstudier, vilket är en termin mer än tidigare läkarutbildning. Med hänsyn till att en studerande på den nya läkarutbildningen använder alla sina veckor med studiemedel på den utbildningen finns det dock ingen möjlighet till breddning eller komplettering inom ramen för studiemedelssystemet. Det finns därför skäl att se över hur antalet veckor med studiemedel kan

anpassas efter studier på en utbildning som omfattar sex års heltidsstudier. Det är viktigt att dagens veckogränser på eftergymnasial nivå bidrar till en god genomströmning utan att riskera ett överutnyttjande av studiemedel och som inte uppmuntrar den studerande att avsluta sina studier i tid. Det finns därför skäl att se över om dagens veckogränser på eftergymnasial nivå är ändamålsenliga utifrån utbildningarnas längd och uppmuntrar till en god genomströmning samtidigt som visst utrymme bör finnas för exempelvis felval eller kompletteringar. Utgångspunkten bör vara att det totala antalet veckor med studiemedel på eftergymnasial nivå inte ska minskas.

En stor del av de som får svensk läkarlegitimation är utbildade i andra EU-länder vilket innebär att den svenska läkarförsörjningen är beroende av dessa studerande. För vissa av dem förekommer Sverigeförlagd praktik som en integrerad del av den utländska utbildningen. Nuvarande definition av utlandsstudier i studiemedelshänseende omfattar dock inte studier utomlands där delar av den utländska utbildningen är Sverigeförlagd. Det finns därför skäl att se över hur bestämmelserna kan anpassas så att dessa studenter kan genomföra hela sin utbildning med studiemedel.

Utredaren ska därför

- analysera och vid behov lämna förslag på förändringar som gör att studiemedelssystemet är mer anpassat för att följa med i förändringar av utbildningssystemet och vad gäller arbetsmarknadens behov,
- analysera och vid behov lämna förslag till förändringar inom studiemedelssystemet utifrån att omställningsstudiestödet har införts,
- analysera om det är effektivt och ändamålsenligt att använda studiemedelssystemet för att rekrytera personer till studier inom bristyrkesutbildningar, t.ex. genom en justerad bidrags- och lånedel på vissa utbildningsinriktningar,
- analysera och föreslå hur antalet veckor med studiemedel kan anpassas för utbildningar i Sverige, EU/EES och i Schweiz som omfattar minst 360 högskolepoäng,
- analysera och vid behov lämna förslag på hur en förändring av veckogränserna med studiemedel på eftergymnasial nivå kan bidra till en bättre genomströmning,
- analysera och föreslå hur bestämmelserna för studiemedel vid utlandsstudier och studiemedel i Sverige kan anpassas till Sverigeförlagda moment vid utlandsstudier, och

- lämna nödvändiga författningsförslag.

Studiemedelssystemet ska bidra till att öka genomströmningen i högre utbildning och hjälpa studerande att komma tillbaka till studier efter sjukdom

Att studerande som påbörjar en högskoleutbildning också slutför den är centralt för regeringens mål om att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivas effektivt. Det är också angeläget att utbildningen avslutas på utsatt tid. Kortare studietider innebär att studerande snabbare kan etablera sig på en högkvalificerad arbetsmarknad och tillgodose arbetsmarknadens behov av kvalificerad arbetskraft. Kortare studietider medför också att de offentliga utgifterna kan hållas nere och kan också bidra till minskad skuldsättning hos de studerande. Eftersom staten satsar omfattande resurser på studiemedelssystemet är det nödvändigt att systemet effektivt bidrar till en hög genomströmning i högre utbildning och att studierna kan avslutas på utsatt tid.

Dagens studiemedelssystem är på flera sätt utformat för att öka incitamenten till snabbare avklarade studier. Till exempel är antalet veckor med studiemedel begränsat och det ställs krav på studieresultat för att fortsatt studiemedel ska kunna lämnas. Fribeloppsnivån, dvs. den inkomst som den studerande får ha under ett kalenderhalvår utan att studiemedlen minskas, har även betydelse för de studerandes incitament att ägna sig åt sina studier i stället för att arbeta vid sidan av studierna. En viktig ekonomisk faktor för hög genomströmning är sannolikt också att studiemedlen täcker normala levnadsomkostnader och gör det möjligt för de studerande att studera och, om de så önskar, att avstå från att arbeta parallellt med studierna.

Statistik från Universitetskanslersämbetet (Universitetskanslersämbetets officiella statistik om högskoleväsendet publicerad den 22 maj 2025) visar att genomströmningen varierar mellan utbildningar och generellt sett är hög på utbildningar som leder till en yrkesexamen men kan vara lägre på andra typer av utbildningar som t.ex. utbildningar mot en högskoleexamen. Att genomströmningen inom vissa utbildningar är lägre visar att det finns behov av att se över hur studiemedelssystemet ytterligare kan bidra till att förbättra genomströmningen i högre utbildning. Ett mer flexibelt studiemedelssystem med bättre möjlighet till deltidssjukskrivning för fler studerande skulle kunna gynna genomströmningen, öka tryggheten och påskynda rehabiliteringen för de studerande. Sedan den 1 juli 2018 finns det i vissa fall en möjlighet för studerande att vara deltidssjukskrivna med heltidsersättning inom studieme-

delssystemet. Men det gäller endast en mycket snäv krets av de studerande. Ändringen har inte utvärderats och det finns därför behov av att följa upp och analysera hur ändringen påverkat de studerandes möjlighet att vara deltidssjukskrivna. Det kan också finnas skäl att se över om det finns behov av justering i möjligheten till deltidssjukskrivning med studiemedel. En förutsättning för att en sådan justering ska kunna genomföras är att det är möjligt att på ett rättssäkert och förutsägbart sätt bedöma nedsatt studieförmåga och att riskerna för överutnyttjande minimeras. Utgångspunkten för en eventuell möjlighet till deltidssjukskrivning inom studiemedelssystemet bör vara att det endast ska vara möjligt med deltidssjukskrivning på 50 procent.

Utredaren ska därför

- undersöka om dagens studiemedelssystem bidrar till en god genomströmning i högre utbildning och en snabb etablering på arbetsmarknaden,
- vid behov föreslå förändringar som kan leda till ökad genomströmning i högre utbildning och snabbare arbetsmarknadsetablering,
- analysera hur möjligheten att studera med studiemedel vid deltidssjukskrivning har fungerat,
- analysera om det finns behov av justeringar i möjligheten till deltidssjukskrivning med studiemedel, med utgångspunkten att studieförmågan ska kunna bedömas på ett rättssäkert och förutsägbart sätt samt att risker för överutnyttjande ska minimeras och vid behov föreslå förändringar, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Dagens veckogränser på grundskolenivå och gymnasial nivå inom studiemedelssystemet behöver bli mer ändamålsenliga

Studerande på eftergymnasial nivå har som huvudregel rätt till lika många veckor med studiemedel. På grundskolenivå och gymnasial nivå varierar veckogränserna beroende på den studerandes tidigare utbildningsbakgrund. Detta differentierade system innebär att CSN måste fastställa om den studerande sedan tidigare har en grundskoleutbildning, gymnasieutbildning eller en motsvarande utbildning. Begreppet motsvarande omfattar bl.a. utländska utbildningar på grundskolenivå och gymnasial nivå. Prövningen av tidigare utbildningsbakgrund kan inte automatiseras fullt ut och riskerar att bli olikvärdig eftersom den är beroende av vilka underlag den studerande kan tillhandahålla. Den medför också en risk för felaktiga utbetalningar, eftersom det kan vara svårt att avgöra vad som utgör en motsvarande utbildning

särskilt när det gäller utländska utbildningar. En översyn bör därför omfatta frågan om det differentierade systemet kan ersättas med fasta veckogränser som gäller för alla studerande med studiemedel på grundskolenivå och gymnasial nivå. Ett system med fasta veckogränser skulle kunna automatisera provningen och därmed förenkla CSN:s handläggning samtidigt som risken för felaktiga utbetalningar minskas. Det finns även skäl att se över om dagens tidsramar inom studiemedelssystemet i övrigt är ändamålsenliga när det gäller studier på grundskolenivå och gymnasial nivå.

Utredaren ska därför

- analysera om dagens differentierade system, där antalet veckor som studiemedel får lämnas för bestäms utifrån den studerandes tidigare utbildningsbakgrund, bör ersättas med fasta veckogränser som gäller för alla som studerar med studiemedel på grundskolenivå respektive gymnasial nivå och vid behov föreslå sådana förändringar,
- analysera om dagens tidsramar inom studiemedelssystemet i övrigt är ändamålsenliga och om det finns ett behov av att justera antalet veckor med studiemedel för studerande på grundskolenivå och gymnasial nivå och vid behov föreslå en sådan justering, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

En modernare inkomstprövning inom studiemedelssystemet

En studerande kan ha inkomster upp till ett visst belopp per kalenderhalvår (fribelopp) utan att studiemedlen minskas. Fribeloppets nivå fastställs utifrån det antal veckor som den studerande bedriver studier med studiemedel och om studierna bedrivs på hel- eller deltid. Nivån på fribeloppet är densamma för studerande på alla utbildningsnivåer.

Fribeloppet möjliggör för studiemedelstagare att arbeta vid sidan av studierna och därigenom kunna minska sin skuldsättning, men nivån har även betydelse för i vilken utsträckning de studerande ges incitament att koncentrera sig på sina studier. Att studenter arbetar parallellt med sina studier kan vara gynnsamt för studerande, i form av arbetslivserfarenhet och stärkt etablering på arbetsmarknaden. Men sådana fördelar måste vägas mot risken för att omfattande arbete påverkar studierna negativt, såväl vad gäller förvärvade färdigheter som möjligheten till snabb genomströmning. Samtidigt kan ett lågt fribelopp riskera att leda till att färre personer väljer att genomgå högre utbildning. Den nuvarande fribeloppsnivån om nästan

115 000 kronor per kalenderhalvår vid 20 veckors heltidsstudier (2026) ger stort utrymme för arbete. Det finns därför skäl att se över om fribeloppet är ett incitament för de studerande att arbeta mindre och genom det koncentrera sig på studierna.

Inkomstprövningen utgår i dag från uppgifter om ett helt kalenderår. Tidigare lämnade arbetsgivare uppgifter om utbetald ersättning för arbete årligen till Skatteverket. Sedan 2019 är arbetsgivare och andra utbetalare av ersättning för arbete skyldiga att i stället månatligen i arbetsgivardeklarationen lämna vissa uppgifter per betalningsmottagare till Skatteverket, bl.a. uppgifter om utbetald ersättning för arbete. En månadsvis beräkning av inkomsterna, baserad på uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen, skulle innebära att inkomstprövningen skulle göras vid ett tidigare skede och minska risken för omfattande återkrav på grund av för mycket utbetalt studiemedel. Uppgifterna i arbetsgivardeklarationen bedöms generellt sett ha hög kvalitet och tillförlitlighet. Uppgifterna föregås dock inte av någon kontroll av Skatteverket utan är att jämföra med de kontrolluppgifter som arbetsgivare och andra utbetalare tidigare lämnade årsvis. Mot den bakgrunden behöver de månadsvisa beräkningarna följas av ett effektivt kontrollsystem för att säkerställa att utbetalningar av studiemedel baseras på korrekta uppgifter. Utgångspunkten är att administrationen av ett kontrollsystem ska vara enkel och kostnadseffektiv. Rätten till och storleken av ersättningen bör också så långt det är möjligt baseras på uppgifter som kan inhämtas från eller kontrolleras mot en tillförlitlig källa (jfr t.ex. prop. 2023/24:1 utg.omr. 2 avsnitt 8.5.1).

Det är viktigt att studiemedelstagare har möjlighet att arbeta under de månader på året som de inte studerar med studiemedel. Fribeloppets konstruktion kan dock begränsa deras möjligheter till arbete och kan också leda till att de studerande som arbetar får återkrav av studiemedel. Det bör därför övervägas om fribeloppsnivån bör justeras under terminerna samtidigt som inkomster under sommarledighet undantas från inkomstprövningen. Förslagen bör dock inte leda till ökat incitament hos de studerande att inte redovisa sina inkomster i inkomstdeklarationen och på så sätt undvika fribeloppsgränserna. Ett system som bygger på mer aktuella inkomstuppgifter och ett effektivare kontrollsystem väntas minska risken för felaktiga utbetalningar och återkrav av för mycket utbetalt studiemedel, minska den studerandes skuldsättning och underlätta CSN:s administration.

Uttredaren ska därför

- föreslå väl avvägda nivåer för fribeloppet inom studiemedelssystemet för alla utbildningsnivåer som både ger incitament till effektiva studier och tillräckliga möjligheter till arbete vid sidan av studierna,
- föreslå utformning av ett regelverk för en inkomstprövning som i så hög grad som möjligt görs utifrån aktuella uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen från Skatteverket,
- analysera möjligheten att vid inkomstprövningen undanta inkomster under sommarledigheten och om det bedöms lämpligt lämna sådana förslag,
- analysera och bedöma hur inkomstuppgifter som inte kan inhämtas från arbetsgivardeklarationen bör tas med i beräkningen av inkomsterna,
- föreslå hur ett kontrollsystem för en inkomstprövning som bygger på uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen kan utformas för att möjliggöra en enkel och effektiv administration och säkerställa att de utbetalda studiemedlen baseras på korrekta uppgifter, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Bättre kontrollmöjligheter för CSN

CSN har till uppgift att motverka bidragsbrott och säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs. Risken för felaktiga utbetalningar och bidragsbrott är större vid studier utomlands än vid studier i Sverige. Det beror dels på att studiemedel vid utlandsstudier oftare betalas ut i förskott innan studierna börjar och med större belopp än vid studier i Sverige, dels på att utländska läroanstalter inte kan åläggas en skyldighet i svensk lag att lämna uppgifter om de studerande till CSN. Det finns därför skäl att se över hur CSN:s kontrollmöjligheter kan stärkas i samband med studiemedel vid utlandsstudier.

I syfte att säkerställa att utbetalningar av studiemedel vid utlandsstudier är korrekta och därmed minska risken för felaktiga utbetalningar och bidragsbrott gav regeringen CSN i uppdrag att se över vilka åtgärder som kan vidtas inom ramen för gällande bestämmelser (U2023/03473). Med anledning av uppdraget har CSN ändrat sina föreskrifter och det är från den 19 mars 2026 endast i undantagsfall möjligt att få studiemedel utbetalt i förskott för en längre period än en månad. Det är inte heller längre möjligt att få merkostnadsån för undervisningsavgift för ett helt läsår utbetalt i förskott (16 kap.

4 a och 5 §§ Centrala studiestödsnämndens föreskrifter [CSNFS 2001:1] och allmänna råd om beviljning av studiemedel). Det är viktigt att CSN har förutsättningar att fortsätta motverka bidragsbrott och felaktiga utbetalningar inom studiemedelssystemet. Det finns därför anledning att utvärdera om nuvarande bestämmelser om utbetalningar vid utlandsstudier är ändamålsenliga och vid behov föreslå förändringar. Det finns också anledning att överväga om det är lämpligt att bestämmelserna finns på föreskriftsnivå eller om det vore mer ändamålsenligt med en reglering i lag eller förordning.

Det finns också risker för felaktiga utbetalningar av studiemedel vid studier i Sverige. Ett antal lagändringar har de senaste åren beslutats för att underlätta myndigheternas informationsutbyte och stärka deras kontrollmöjligheter, bl.a. i syfte att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Vissa lagändringar har dock genomförts för vissa delar av välfärdssystemen, men inte för studiemedelssystemet. Till exempel finns sedan den 1 december 2025 en skyldighet för kreditinstitut att på begäran, vid misstanke om felaktigheter, lämna uppgifter till Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan (prop. 2024/25:179 s. 51). Sådana stärkta möjligheter till informationsutbyte skulle kunna bidra till att förutsättningarna för CSN:s arbete med att motverka felaktiga utbetalningar stärks. Det bör därför övervägas om även CSN har behov av att få ta del av uppgifter från kreditinstitut.

Utredaren ska därför

- föreslå hur CSN:s kontrollmöjligheter vid utbetalning av studiemedel vid utlandsstudier kan stärkas,
- analysera om nuvarande bestämmelser om utbetalningar vid utlandsstudier är ändamålsenliga och vid behov föreslå förändringar,
- analysera om det finns behov av regeländringar inom studiestödsområdet i syfte att ge ett tydligare rättsligt stöd i fråga om felaktiga utbetalningar och bidragsbrott och i så fall föreslå sådana regeländringar,
- analysera om CSN har behov av att få ta del av uppgifter från kreditinstitut och vid behov lämna förslag om detta, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att se över studiestödsberättigande utbildningar

Bestämmelserna om vilka utbildningar som kan ge rätt till studiestöd behöver förtydligas

Enligt studiestödsförordningen bestämmer regeringen vid vilka läroanstalter och utbildningar som studerande kan få studiestöd. Dessa anges i bilagan till förordningen. Att studiemedel får lämnas till studerande på en viss utbildning följer normalt sett av att utbildningen tillhör en viss utbildningsform. I bilagan till studiestödsförordningen anges t.ex. att studiemedel får lämnas till studerande inom kommunal vuxenutbildning. Studiemedel får också lämnas till studerande på högskoleutbildning vid statliga universitet och högskolor och vid enskilda utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Dessutom förtecknas i bilagan ett stort antal andra enskilda utbildningsanordnare vid vilka studerande kan få studiemedel.

Enskilda utbildningsanordnare kan ansöka om att regeringen ska bestämma att studerande på en utbildning hos utbildningsanordnaren ska kunna få studiestöd. Vid bifall till en sådan ansökan förtecknas utbildningen i bilagan till studiestödsförordningen. Denna prövning är dock tidskrävande och den är också svår att överblicka för de anordnare som ansöker.

En ansökan kan endast bifallas om utbildningen uppfyller vissa villkor som ställs upp i studiestödsförordningen. Utbildningen måste bl.a. vara ställd under statlig tillsyn och det måste också finnas anvisade medel. Bedömningen av om en utbildning ska vara studiestödsberättigande bereds därför inom den årliga budgetprocessen.

Enligt bilagan till studiestödsförordningen får studiemedel också lämnas för yrkeshögskoleutbildning. En utbildningsanordnare kan ansöka hos Myndigheten för yrkeshögskolan om att få ingå i yrkeshögskolan och att utbildningen därmed berättigar till studiemedel. Det förekommer dock att utbildningsanordnare som fått avslag där i stället vänder sig direkt till regeringen med en ansökan om att utbildningen ska berättiga till studiemedel. Det finns mot den bakgrunden ett behov av att tydliggöra i vilka fall som det kan vara rimligt att regeringen fattar beslut om studiemedelsberättigande. Regelverket och processen kring hur nya utbildningar kan bli studiemedelsberättigande behöver därför ses över. En viktig del i processen bör fortsatt vara att en

ökad efterfrågan på studiemedel ska prövas inom ramen för den årliga budgetprocessen.

Utredaren ska därför

- analysera om dagens process för studiestödsberättigande via regeringen är ändamålsenlig och vid behov lämna förslag på hur den kan förändras, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Närliggande frågor

Om det bedöms nödvändigt får utredaren ta upp andra närliggande frågor inom studiemedelssystemet i samband med de frågeställningar som ska utredas.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska ta fram förslag och redovisa en konsekvensutredning för förslagen i enlighet med vad som framgår av kommittéförordningen (1998:1474) och förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar. I konsekvensutredningen ska utredaren analysera hur förslagen påverkar jämställdheten. Utredaren ska också analysera och ta hänsyn till konsekvenserna för Försäkringskassan när det gäller administration och bedömning av studieförmåga på deltid för nytillkomna grupper.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska inhämta synpunkter från relevanta aktörer, t.ex. CSN, Försäkringskassan och Skatteverket. Utredaren ska också hålla sig informerad om och ta hänsyn till relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet, utredningsväsendet och andra myndigheter.

Uppdraget ska redovisas senast den 29 oktober 2027.

(Utbildningsdepartementet)